

PERCZELNÉ-KOZMA FLÓRA

A

modern kereszténység

missiója

a XX-ik században.

A
modern kereszténység
missiója
a XX-ik században.

Írta :

Perczelné-Kozma Flóra

Budapest

“Pátria” irod. váll. és nyomdai részv.-társ. nyomása

1907

A

mai forrongó, dolgozó, szociális érzéstől és lelkiismerettől áthatott korszakban, midőn a társadalom majd minden rétege megmozdul, hogy embertársának hasznát munkálja, méltán foglalkozunk azzal a gondolattal, hogy vajjon a mi unitárius egyházunk és Dávid Ferencz-Egyletünk miféle missziót teljesít a XX. század lázas küzdelmeiben?! S a többi nagy és jól szituált egyesületek, jótékony intézmények szociális munkásságát tekintve, tesz-e a mi vallásphilosophiai egyesületünk folytonos eszmehirdetésével és theoria-hangoztatásával szolgálatot a közjónak?!

Mélyen tisztelt Hallgatóság! Nem először hangoztatom én itt azt a gondolatot, hogy talán sohasem szükséges annyira az eszme és helyes theoria hangoztatása, mint épen a munka áldásos idejében! A munka idejében, midőn minden lelkiismeretes ember lelkesedik, hevül és dologhoz lát, csakhogy nagyon sokszor minden előzetes munkaterv nélkül, vagy — a mi szintén bontó hatásu — ki-ki saját privat látóképességét, korlátozott munkakörét véve csak figyelembe, a munkát elszigetelve, saját irányának alárendelve végzi, melynél fogva sokszor egymásnak ellentmondó munkák származnak, s azon munkások, kiknek egy szívvel és egy akarattal kellene a közös cél felé haladni, kasztokra, külön csoportokra, sőt akárhányszor ellenségeskedő táborokra oszlanak!

Hogy ez az állapot mennyire árt a közös szent célnak, azt — ha azzal tisztában vagyunk, hogy csak az együttes, békésen egyetértő szociális munka vezethet célhoz — szükségtelen vázolnom.

A modern unitarizmus s ennél fogva a mi

Dávid Ferencz-Egyletünk a reformáció teljesen kifejlődött szelleme folytán, abban a szerencsés helyzetben van, hogy nem egy konfesszió, nem egy dogmákon alapuló vallásforma hirdetésére teremtett, hanem az Isten és az ember egyetemes egységét hirdelve, a vallásosságot pedig a lelkiismeretes szociális munkában találva fel, minden vallást vagy philosophiát, minden felekezeti felfogást mint egyéni hitet tisztelve és megbecsülve, a különböző nézetű embereknek szociális munkában való üdvös egyesülését és egyetértését sürgeti s templomunkban a különböző vallásfelekezetűeket nagy örömmel üdvözlí!

E nézetem szerint fontos misszió kívül tanainknak józan és mégis idealisztikus iránya a mai szélsőségekbe eső korszakban szintén misszió számba megy!

Nagyobb részt két irány áll a közös munkadaczára egymással szemben! A teljesen konzervatív szellem, mely a tudományos haladást, szabadságot, mint az erkölcsi munka megakadályozóját és a vallásos érzés ellenségét tekintí — és a teljesen materialista és atheista felfogás,

mely viszont a valláson alapuló erkölcsi törekvést és istenérzést tartja a tudományos felfedezések, valamint a haladás és szabadság ellenlábásának.

A modern unitarizmus, mely lassanként tökéletesen megtisztult a dogmatizmustól, e két egymással ellenségeskedő iránynyal szemben azt az örvendetes középutat jelképezi, mely hódolva a tudománynak, haladásnak és szabadságnak — épen ezektől várja a legmagasabb erkölcsi fejlődést és a legtisztább és fejlettebb istenérzést. Vagyis h i s z a haladásban és a szabadságban!!

Szabadjon e pontnál kissé megállni! Mi is tulajdonképen a haladásban és szabadságban való hit? Hiszen egy bizonyos tekintetben még a konzervativizmus is hisz e két fogalomban, amennyiben egyes dolgokban és egyes esetekben elismeri üdvös, sőt nélkülözhetetlen voltukat s csak épen a mélyebb lelki életet és a vallásos áhítatot félti tőlük; a materializmus meg épen hisz a szabadságban, hiszen ennek szent nevében hirdeti az atheizmus jövőjét, valamint az értelem haladására és fejlődésére támaszkodva tagadja

többnyire a felsőbb eredetű abszolút igazság és abszolút erkölcs létezését s ennél fogva a céltudatos és rendeltetésszerű erkölcsi emelkedés és tökéletesedés létezhetőségét. Tehát hisz a szabadságban, még pedig mint végcélban és mint az elérhető legtökéletesebb jóban!

Mélyen tisztelt Hallgatóság! Engedjék meg, hogy e kétféle hit fölé emeljem és teljes erőmből kidomborítsam az unitarizmus szabadság hitét, mely mindkét iránynál tovább lát és sem nem fél a szabadságtól mint valami pusztító erőtől, de azért a haladást és fejlődést nem magáért a szellemi szabadság eléréseért tartja csak kívánatosnak, hanem magát e szellemi szabadságot is csak mint fegyvert és eszközt tekintí a legfőbb jó: az erkölcsi tökéletesedés elérésére és a legfőbb Igazság megismerésére!

Mert szerinte minden nemes irányban történő reformáció és fejlődés isteni rendeltetés s ennél fogva alantas materializmusra vagy rideg atheizmushoz rendeltetésszerűleg nem vezethet!

Ez az unitarizmus hitvallása és ebben áll különleges álláspontja és missziója a XX. században.

És ha jól meggondoljuk a dolgot, nincs is más választásunk, mint feltétlenül elfogadni e különleges hitet, és ez irányban hajtani meg zászlónkat a szabadság és fejlődés magasztos gondolata előtt; mert ezeknek jogos, törvényszerű, sőt — kulturális szempontból nézve — nélkülözhetetlen létezését, letagadni a XX. században már lehetetlenség! Ha tehát ragaszkodunk — pedig ragaszkodnunk kell — egy magasabb, isteni esztétikán alapuló erkölcsi haladáshoz, ugy e két fejlődésnek (a szellemi és vallás-erkölcsi haladásnak) karöltve kell szemeink előtt járni!

De hogy e törekvés nemcsak a XX. század politikája, hanem egy valóságon alapuló theoria, mutatja a XX. századnak haladás és szabadság hozta erkölcsi munkája, mely határozottan egy magasabb szellemi fejlődés produktuma! Nem az erkölcsi tökéletesedést észleltük először, hogy azután politikából hódoljunk a szabadság szelle-

mének, hanem határozottan e folyton fejlődő korszaknak meglepően szép gyümölcse e mostani erkölcsiekben dolgozó munka. Méltóztassanak csak megfigyelni, daczára, hogy ugy a konzervativizmus, mint a materializmus tagadja, hogy a haladás és szabadság igazi vallásos áhitatra és valláson alapuló erkölcsi érzésre ösztönözze az emberiséget, a most megindult lázas és energikus erkölcsi munka, mely az isten és a vallásos érzés nevében követel új rendet és új törvényt, mindenütt, még az orthodox-egyházban is a haladás és szabadság lelkének leszállásától és áthatásától ered! És ha ez a mindhangosabbá váló, de szereteten alapuló követelés ma már nem talál süket fülekre, hanem hasonló szeretettel találkozók — ezt is a szabadság szent lelkének köszönhetjük.

Mínél erősebb és szélesebb kihatásu erkölcsi munkát tapasztalunk valakínél, annál feltünőbb az illető szabadságtól áthatott és megtisztult szelleme, mely néha szinte öntudatlanul és ösztönszerűleg jelentkezik, sokszor a legjobban körülépített munkatéren is . . .

Magyarország egyik legnagyobb egyházi szónoka — ki a legfeltünőbb erkölcsi reformáció híve — csak nem régen jelentette ki egy szociális kurzus alkalmával, hogy h i s z a fejlődés szent törvényében. Örül, hogy túl vagyunk a középkoron s az ezt követő korszakokon; örömmel gondol a XX. század tovaszállására is... mert ő mindig jobbat, szebbet és magasztosabbat vár a szellemi megnyilatkozásoktól! Mi más ez, mint a haladás, szabadság és fejlődés igazi hatása, az í g a z í, e hatást befogadni tudó és akaró emberre?!

S mi az unitarizmus? A fejlődéstannak vallás-erkölcsi alapon álló híve, magyarázója és korszakról korszakra k ö v e t k e z e t e s k i s é r ő j e !

E fejlődés szülte reformáció egyik legnagyobb vívmánya az **ember Jézus**; vagyis e fenséges alaknak a legendák köréből való merész kiragadása és a világtörténelem és szociális munka számára való átadása. Mi eddig tanulmányoztuk az ó-korból Solont, Socratest vagy Arístotelest, az újabb korból Ruskint, Tolstoyt

vagy Kíddet, de a világ egyik legnagyobb szociális munkását nem mertük mindennapi munkánk érdekében bolygatni, nehogy levonjuk őt arról a magaslatról, melyre az egyház tette őt!

Pedig van-e nagyobb magaslat a világon, mintha a tökéletesen eltalált emberi és szociális munka úgy felmagasztal valakit, mint egy Jézust? S mégis a világ elhítetve magával, hogy e név csak e profán világi életen és küzdelmen kívül érvényesülhet mint egy meddő áhítat tárgya, úgy elszokott tőle lassanként, hogy megtörténik íme az a tragikomikus eset, hogy a demokratizmusból és szociális musból — a világ legjogosabb mozgalmából — nagyon sokszor épen a főalapító és ennek békés fegyvere: a szeretet, türelem és a felsőbb hatalmak iránti jóakaró és elnéző tisztelet, marad ki teljesen!

Sőt Jézus és az ő humanisztikus a n demokratikus vallása nagyon gyakran mint ellenség tekintetik a szociális munkások előtt!

Nos hát, az én szerény véleményem és törekvésem szerint a mi misszióink az, hogy a XX.

század szocializmusának és demokratizmusának visszaadjuk a népből származó ember Jézus türelmes és békés emberi munkáját, az ő hatalmas szocialis terveivel és összes békefegyvereivel együtt!! Hogy visszaadjuk Jézust az egész világnak és hozzáférhetővé tegyük más-vallásu munkatársaink és testvéreink számára is!

Mert a hogy m i n d n y á j u n k é egy Mózes, egy Konfucius, vagy a most felfedezett Laoce bölcselete, ugyanugy mindnyájunké k e l l hogy legyen egy Jézusé is! Valamint Mózes tizparancsolatán épül fel az egész erkölcsi világ, ugyanugy mindnyájunk számára adatik az a lelki magaslat is, a hol már egy Jézus h e g y i beszéde kezdődhetik...

Ha igaz az a mondás, hogy a művész hazája széles e világ — akkor ennek a legfenségesebb, istentől ihletett művésznak, ki a világ legnagyobb művészetét: az élni és halni tudás keserves művészetét fejlesztette a legnagyobb tökéletességre, határokat szabni lehetlenség!

Ennek az alaknak világtörténelmi

hőssé és a XX. század akaratnevelésében egyik fővezetővé kell válnia. Mert nincs olyan modern philosophus a világon, ki jobban megmagyarázhatná és igazi példával bizonyíthatná, hogy igenis, minden természetellenes miszticizmus vagy predestinációszerű beavatkozás nélkül van akaratnevelés, van emberi tulajdonságok hősies legyőzése, van következetes kítartás a kítüzött cél elérésére és végül van kétségbeesés leküzdése; valamint a legnagyobb szorongattatások és kétségek daczára van halálmegvetés és van egy örök igazságban való örökös reménység!

Azt szokták azok mondani, kik a legjobb hiszemüségűtől és legtisztéletreméltőbb vallásosságtól vezéreltetve veszedelmesnek tartják Jézusnak a világtörténelemben való hozását, hogy nincs is szükség a nagy emberek emlékének sokasítására; volt nekünk és van is elég nagy emberünk a világon és ezek eléggé kimeríthették már az emberi nagyságot és tökéletességet . . . Nekünk Jézusra mint Istenre van szükségünk!

Mélyen tisztelt Hallgatóság! Istent ma már

nem adhatunk a világnak; ő magától jelentkezik a legtisztább és legidealistikusabb formában századunkban; úgy a hogy Jézus megjövendölte: lélekben és igazságban, kizárólagosan sem nem az egyik, sem nem a másik templomban, hanem a nagy mindenség ébredező lelkiismeretében és munkájában. De ha egy nagy emberrel megtoldhatjuk a világtörténelmet azok számára, kik az illető eszméjéhez és munkájához másképen hozzá nem férközhetnek, vétek lenne a maí forrongó, szocziális munkától görnyedő világtól csak egyetlenegy példányképet és utmutatót is elvonni!

Minden nagy embernek más-más a kiválósága és más-más az ereje. Mi egyet sem nélkülözhetünk ma már közülök! Ismétlem, a maí világ egyik fő jelszava — mint a szocziális kérdések békés megoldója — nevelni az akaratot! Ezt hangoztatja a katholicizmus, ezt hangoztatja a szabadelvü philosophia. És ebben az akaratnevelésben, mint már említettem, utólrhetetlen Jézus! Szerintem még Socrates is — ki szintén a legfeltünőbb akaratnevelést produ-

kálta az ó-korban — messze marad mögötte; nem mintha ugyanazt az eredményt saját magánál el nem érte volna, hanem mert ő nála megkönnyítette a helyzetet kimért, örökösen bölcselkedő természete, flegmatikus, talán ha nem is ridegebb, de nyugodtabb lelke, melynek nem került akkora áldozatába akaratának folytonos trenírozása. Hanem e változó érzelmű, könnyen elcsüggedő, viszont idealisztikusan exaltált, csupa tűz és lánglelkű hősünknel jelentkező szisztematikusán kérlelhetetlen akaratnevelés szerintem nem csak korszakának, de az egész örökkévalóságnak egyik legnagyobb csodája! S tőle, mint embertől, ezt a fenomenális érdemet és erőt megvonni és ezen erőt a XX. században megkötni és passzív szerepre kényszeríteni nem csak rossz politika, de szinte kegyetlenségnek tűnik fel előttem és méltóztassanak nekem megbocsátani — merényletnek a szabad akarat isteni törvénye ellen.

A legtöbb szociális munkás elérve saját lelkének magaslatát és hirdetve ezen akaratnevelés

kötelességét, megáll e pontnál, mint a ki bevégezte kötelességét. Jézus azok közül való volt, kik tovább fejlesztették az akaratnevelés művészetét! Mídon már a lélek a legmagasabb tökélyt érte el, tehát a legjobban eltávolodott, sőt a legnagyobb mértékben elidegenedett a bűntől, akkor kényszerítette lelkét, elnézéssel és szeretettel visszahajolni a legförtelmesebb bűnt követő emberhez s míg egyik kezében a világosság fáklyájával haladt az előtte lebegő idealisan tiszta cél felé, a másik kezével nemcsak a bűnösöket simogatta, de még mintha magát a bűnt is takarni igyekezett volna végzetlen humanitásában! De csak ott és oly esetben, a hol már vagy még nem lehetett segítségre és tisztításra gondolni! Inkább takart, inkább emelni igyekezett egy félszeg állapoton, semhogy addig is, míg a gyökeres fordulat ideje bekövetkezhetett, megvetésével pecsételte volna meg egy-egy állapot súlyedt és alantas voltát! A hol tehetett, ostorhoz nyúlt és irgalmatlanul neki vágott; a hol ez lehetetlen volt, ott keserves szívvél

egyengetett és simított — de egyet sohasem cselekedett: a bűnt mint „bűnt“ egy percze meg nem pecsételte volna jóváhagyásával, valamint discrète szemhunyással tétlenül felette soha napirendre nem tért volna.....

Ebben volt utólérhetetlen Jézus Krisztus és ezt — a szocziális munka számára nélkülözhetlen, mondhatni isteni harmoniában jelentkező kettős tulajdonságot — nekünk mint halandó embertől, mint szocziális munkástól kell eltanulnunk!

Mert mélyen tisztelt Hallgatóság, valamint az akaratnevelésnek ez a második stádiuma a legkeservesebb és legnehezebb — mert szerintem sokkal könnyebb a bűnre hajló lelket egy tisztult légkörbe felemelni, mint az idealisan megtisztult lélektől jóakaratot és kötelességszerű munkát kicsikarni a legförtelmesebb légkör iránt is — ugyanugy szent meggyőződésem, hogy az élet rettenetes nehéz művészetét csak ezzel az erőszakos második akaratneveléssel lehet következetesen és hasznosan végig folytatni....

Csak még egyet szabadjon kiemelnem az ember Jézus hatalmából, hogy a mi missiónk jogos voltáról tovább beszélhessek.

Ez az a fanatizmus, melylyel ő saját munkájában hitt és mely fanatizmus képessé tette őt hatalmas művének teljes befejezésére! Amint a világtörténelemből láthatjuk, a fanatizmus volt mindig a világ mozgató ereje; még pedig úgy h á t r a, mint e l ő r e! Mert óriási különbség van fanatizmus és fanatizmus között. A milyen vésszes és romboló hatása van az egyik fanatizmusnak, olyan nevelő és fejlesztő hatása van a másiknak.

Talán úgy különböztethetjük meg e kétféle fanatizmust, hogy a konzervatívizmus szülte és a szabadsághittől vezérelt fanatizmus! Ezen utóbbi jézusi fanatizmus nélkül lehetetlen szociális munkában célt érni, mert ha minden egyes szociális munkás fanatikusán nem hisz saját munkájában, mint a szabadság és fejlődés hozta isteni és törvényszerű munkában, melylyel előbb-utóbb diadalmaskodnunk kell — lehatnyatlík ereje a küzdelemben és nem bír az

ellenséges áramlatok között keresztül és előre törtetni!

Nagyon könnyü egy felvilágosodott szellemü, de az igazi altruizmustól távol álló embernek egy Schopenhauer vagy Spencer atheista philosophiáját vinni a közös harczba és azzal tetszelegni magának, hogy milyen fenséges és hatalmas dolog minden remény, minden igazságszolgaltatás, minden jutalmazás nélkül fáradni a közjóért. Igaza van az illetőnek, fenséges dolog lehet ez a tudat magunkra nézve, különösen ha elég jól megy a sorsunk és e drága, keserves világban is fűtött szobákban, egészségben fogyaszthatjuk el a méregdrága élelmi czikkeket!

De mélyen tisztelt Hallgatóság, ezzel a philosophiával szembe kell állítanunk vallásalapítóink philosophiáját, még pedig directe mint philosophiát, mely mélyenjáró altruizmusával istenhitet követel tőlünk — embertársaink számára! Mert a magam részéről lemondhatok nagylelkűen istenről és igazságról, de nincs jogom lemondani embertár-

s a í m íránt való tekintetből! A magam részére megnyugodhatom, hogy nincs igazság, nincs elégtétel a világon — de követelem az istent felebarátom számára, követelem az igazságszolgáltatást mások kinszenvedéseért és mások nyomoruságának enyhítéséért!

Nagyon tisztellem Schopenhauer és Spencer felvilágosodott szellemét és félelemnélküli bátor lelkét, de egy szemernyi a jézusi vagy mózesi altruizmusból magasan fölötte áll-e teoriáknak. A szociális munkában és annak megváltó erejében való hit csak akkor gyökeresíthető meg bennünk, ha e munkákat vezető szabadakaratot, fejlődést és haladást, mint rendeltetésszerű isteni eszközt tekintjük; a mit pedig szociális munkával meg nem gyógyíthatunk, azt a gyógyulást magától az abszolút igazságtól előbb-utóbb elvárjuk. Mert az igazi altruizmustól vezettetett munkás csak úgy bizhatik saját munkájában, ha cserében e fáradságos, sokszor célhoz nem vezető, másokért való munkáért egy felsőbb támogatástól várja az új erőt és új kitartást és ettől követeli a végmegoldást! Ez

a folyton meg-megújuló szövetség az emberiség és az Istenség között. Mert meddő, cél nélküli kergetősdít játszani az embereknek — a XX. században már sem nem időszerű, sem nem virtus!

Ha pedig a materialisták szerint is van törvényszerű célja a szellemi és erkölcsi fejlődésnek, akkor már — logikus következtetéseken — az isten és szellemi erő eszméje felé tartanak, mert ez az álláspont már egy felsőbb, az anyagon kívül álló tervszerűség elismerése, mely magából a tervszerűséget és akaratot kizáró anyagból és ennek öntudatlanul nyilvánuló erejéből, mint egyszerű evolúcióból aligha származhatik!

A legnagyobb ellentmondást tapasztalhatjuk a pozitivisták azon filozófiájában, mely szerint isten vagy különálló szellemi élet nincs, mert minden csak az anyag; a szellem vagy erkölcsi fejlődés pedig csak az anyag szülte evolúción alapszik, és mégis, több helyen úgy fejezi ki magát egy-egy nagy tudós, hogy magának az erkölcsi fejlődésnek célja az emberiség boldogítása és leghatalmasabb eszköze a szeretet!

Hát szabadjon nekem egyszerű tudatlan és laikus halandónak azt kérdezni e magas szellemeiktől hogyan lehetséges az, hogy az anyag és evolúció szülte, öntudatlan, gondolatnélküli, pusztán a szellemtől természetű törvény adta fejlődésnek gondolaton alapuló, logikus célja legyen, mely az embereknek szereteten alapuló boldogulását kívánja szolgálni?!!

Mi köze az anyagnak és gondolatnélküli erőproductionnak az emberek boldogulásához és pláne a szeretet isteni törvényéhez? Mi köze az eszme nélküli evolúciónak a legmélyebb gondolaton alapuló szociális érzéshez?!

Vagy ha ez csak egy öntudatlan, ösztönszerű rendeltetés a szociálizmus szolgálatára, mint akár az állatvilágban jelentkező, közhasznot szolgáló különféle ösztönök, mint a madarak fészekrakása, a méhek mézkészítése stb. — ki vagy mi adja ezt a feltűnő csodát, hogy még az öntudatlan, akaratlan gépies munka is szociális célt szolgál?! Az értelemet, logikát

és minden tervszerűséget nélkülöző anyag?!
Vagy az anyagon kívül álló — semmi?

Csodálatos, hogy némely philosophia milyen bizonytalan logikával bír.

Tehát nekünk a magunk philosophiájára, mint nagy emberektől származó philosophiára van szükségünk! Mert ha azt legendákkal vagy egyes felekezetek dogmatikus nézeteivel kapcsolatosan hirdetjük és nem tudjuk a hagyományt a valóságtól elválasztani — végünk van a tudománynyal szemben!! Mert ez inkább elveti logikus alapon álló igazságainkat, csakhogy a természetí törvényekkel és tudományos haladással összeütközö dogmákat el ne kelljen fogadni!

Mínél kevesebb mizteriumot a XX. században! Elégedjünk meg azzal az egyetlen és örök mizteriummal, mely ugy is kipusztíthatatlanul a lelkünkbe van oltva, ez az egyedüli mizterium a világon, mely nem a sötétséget, nem az elmaradottságot, hanem az örök világosságot és az örök haladást szolgálja!

Én már annyi fenséges, az ég felé kívánckozó

gondolatot, annyi nemes és igaz tervet láttam a körülötte uralkodó sötét miszticizmus miatt eltörpülni és e föld szülte miszticizmus sűrűbb ködétől befolyásolva, mindig csak az alsóbb régiókban maradni, hogy már tisztító, világosító és emelő tulajdonságánál fogva is missziónak tartom a modern kereszténységet az orthodoxiával szemben.

De hogy visszatérjek Jézus szociális munkájára, még a legmodernebbnek látszó törekvések is, mint a nemes irányban fejlődött feminizmus és a coeducatio kérdése (a fiatalság együttes nevelésének eszméje) megtalálható, mint csíra a jézusi szocializmusban, és a mí fő, határozottan példát mutat arra nézve, hogy a n e m e s szocializmus méltatlan fegyverekhez soha sem nyúl és mindig a szellemi forradalomtól és erkölcsi reformációtól várja a megújodást!

E karácsonyi hétben a közeledő szent ünnep hatása alatt, teljes lélekkel és szívvel hirdetem e szabadelvű kis templomból az ember Jézus áldást-hozó ujjaszületését!

De nem hogy egy elszigetelt felekezeti eszmét teremtsen, nem, hogy egy aristokratikus távolságban elkülönözze magát, hanem hogy oda sorakozzék a többi vallásalapító mellé és kezefogva ezekkel, előljárjon abban a logikus és altruistikus philosophiában, mely felett a poklok kapui sem győzedelmeskedhetnek!!

Hiszem teljes lélekből, hogy valamint el kell jönni annak az időnek, midőn nem maga a szabadság és haladás lesz mint a hit tárgya tisztelve, hanem csak a cél elérésére való isteni eszköznek lesz tekintve, ugyanugy el kell jönni annak a világos korszaknak is, midőn nem maga Jézus lesz az imádás tárgya — mely gondolat a magas keresztény philosophiával nem is egyeztethető össze — hanem saját mélyértelmű szavaival élve, csak az „út, az igazság és az élet” mely az istenség megismeréséhez és a végcélhoz vezet.

És valamint missziónk, hogy a XX. században a szabadságban, haladásban és fejlődésben való különleges hitünket hirdessük, ugyanugy az egyetemes szociális munka iránti kötelességünk,

hogy a XX. század forrongó, szélsőségekbe hajló, de ösztönszerűleg az igazságot és erkölcsi tökélyt kereső korszakában e másik különleges hitünket is: az **igaz szocializmus Jézusát** is nyíltan és nyilvánosan hirdethessük.

Mert nem tudom legyőzni azt a meggyőződést, hogy embernek hirdetve Jézust és a többi próféták mellé állítva őt, a felekezeteken felül álló egyetemes vallást: az egy akol és egy pásztor fenséges fogalmát szolgáljuk!

Nem tudom legyőzni azt a hitet, hogy csak az egy isten hite: az egy pásztoron alapuló, korszerűen felvilágosodott, egyetemes gondolatokban összpontosuló eszmék egyesíthetik faj- és valláskülönbség nélkül oly munkában* az embereket, hogy szeretettel és tisztelettel eltelve egymás iránt, békés összhangban haladjanak a közös cél felé.

Ezt az eszmét szolgálja az unitárius egyház és a Dávid Ferencz Egylet is — és amennyiben hiven kitartanak ez eszme mellett, egy bizonyos missiót teljesít mindkettő a XX. században.

1906. karácsony havában.

